

2014-06-04

Nedgrävning av döda djur, slaktbiprodukter och biprodukter från biodling

Innehåll

Inledning	3
Döda djur, slaktbiprodukter och biprodukter från biodling som får grävas ner	4
Villkor som måste uppfyllas	6
Val av plats för nedgrävning	7
Förvaring i väntan på nedgrävning	8
Transport	8
ordningställande av nedgrävningsplats och rutiner vid grävning.....	9
Register	9
Bränning som alternativ till nedgrävning.....	10
Information, kontroll och uppföljning	10
Mer information och svar på frågor	10

Inledning

Den här informationen är avsedd att belysa vilka krav lagstiftningens ställer på nedgrävning av animaliska biprodukter¹ som döda djur, slaktbiprodukter och biprodukter från biodling.

Det finns EU-lagstiftning som reglerar hur animaliska biprodukter som t.ex. döda djur och slaktbiprodukter ska bortskaffas.^{2,3} I enlighet med denna ska animaliska biprodukter i de allra flesta fall samlas in för att gå vidare till en godkänd eller registrerad anläggning. I vissa fall kan dock nedgrävning tillåtas under särskilda villkor.⁴

Jordbruksverket är behörig myndighet att meddela föreskrifter och fatta de beslut om nedgrävning som behövs som komplettering till EU-bestämmelserna⁵, och i Jordbruksverks föreskrifter⁶ finns föreskrivet om undantag och villkor. Men alla de möjligheter som EU-lagstiftningen öppnar för har inte reglerats i föreskriftsform eftersom Jordbruksverket också har möjlighet att fatta beslut i enskilda fall.

Förutom smittskyddsmässiga aspekter när det gäller nedgrävning finns det etiska och miljömässiga aspekter. Denna text tar bara upp de delar av lagstiftningen som grundar sig i nämnda EU-lagstiftning, vilket innebär att texten framför allt tar upp smittskyddsaspekter. Men trots att EU-lagstiftningens syfte är att förebygga och minimera risker för människors och djurs hälsa anges det att nedgrävningen ska ske där riskerna för miljön minimeras och att processer eller metoder som används inte får skada miljön eller medföra risker för vatten, luft, jord, växter eller djur eller leda till buller eller lukt. Det är således inte bara smittskyddet som ska beaktas, utan även i hög grad miljöaspekterna.

Notera att följande text inte omfattar sådan nedgrävning som kan bli aktuell i händelse av utbrott av allvarlig smittsam djursjukdom (t.ex. mul- och klövsjuka, svinpest eller fågelinfluensa). I samband med utbrott av sådana sjukdomar kommer särskilda krav tillämpas med bl.a. stöd från epizootilagstiftningen. Information om nedgrävning vid

¹ *animaliska biprodukter*: hela kroppar eller delar av kroppar från djur, produkter av animaliskt ursprung eller andra produkter som fås från djur och inte är avsedda som livsmedel, inbegripet ägg, embryon och sperma. Notera att hela kroppar av döda vilda djur bara omfattas av bestämmelserna om animaliska biprodukter i de fall de misstänks vara smittade eller påverkade av en sjukdom som kan överföras till människor eller djur eller om de är avsedda som jakttroféer. Slaktbiprodukter från vilda djur omfattas bara av bestämmelserna om de kommer från vilthanteringsanläggning. Vilda djur är alla djur som inte hålls av människa.

² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 av den 21 oktober 2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om upphävande av förordning (EG) nr 1774/2002 (förordning om animaliska biprodukter)

³ Kommissionens förordning (EU) nr 142/2011 av den 25 februari 2011 om genomförande av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om genomförande av rådets direktiv 97/78/EG vad gäller vissa prover och produkter som enligt det direktivet är undantagna från veterinärkontroller vid gränsen

⁴ Art. 19 i förordning (EG) nr 1069/2009

⁵ Enligt 2 § förordningen (2006:814) om foder och animaliska biprodukter.

⁶ Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur

epizooti finns bl.a. i del I kap. 16 i Jordbruksverkets Epizootihandbok som finns åtkomlig på webben.⁷

Döda djur, slaktbiprodukter och biprodukter från biodling som får grävas ner

För vissa typer av döda djur och slaktbiprodukter är tillståndet för nedgrävning generellt genom att det anges i Jordbruksverkets föreskrifter att nedgrävning är tillåtet.⁸

I andra fall krävs det särskilt tillstånd från Jordbruksverket eller länsstyrelsen i form av ett individuellt utformat beslut.⁹ Av tabellen framgår vilka typer av döda djur och slaktbiprodukter som regleras i Jordbruksverkets föreskrifter. Observera att det dessutom finns villkor som måste följas.

Följande animaliska biprodukter får enligt Jordbruksverkets föreskrifter^{7,8} grävas ner (i vissa fall först efter särskilt tillstånd):

Typ av material	Kommentar
- sällskapsdjur	Till sällskapsdjur räknas i detta sammanhang även minigris och dvärgget, men inte häst.
- självdöda eller avlivade djur som har hållits av människa i de församlingar eller områden som anges i bilaga 2 i föreskrifterna och som har dött eller avlivats i dessa församlingar eller områden	Här ingår även hästdjur. Det anges särskilt i lagstiftningen att sådana djur som misstänks eller har officiellt bekräftats vara infekterade av TSE enligt förordning (EG) nr 999/2001 ¹⁰ inte får grävas ner. Observera dock att det alltid finns en skyldighet att kontakta veterinär vid misstanke om allvarlig smittsam sjukdom. Om döda djur ska grävas ner i samband med utbrott av allvarlig smittsam sjukdom kan det krävas särskilda åtgärder behöva tillämpas. Denna information omfattar inte sådana händelser.
- animaliska biprodukter från primärproduktion för användning inom det egna privathushållet i de församlingar eller områden i som	Detta gäller material från s.k. husbehovsslakt. EU-lagstiftningen ¹¹ medger inte att specificerat riskmaterial (SRM) ¹² som frångår i slakten

⁷ <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/djurhalsopersonal/epizootihandboken>

⁸ 2 kap. 23, 24 och 26 §§ (SJVFS 2006:84).

⁹ 2 kap. 25 § (SJVFS 2006:84)

¹⁰ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 999/2001 av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati. Det rör sig om sjukdomar som t.ex. ”galnakosjukan” och scrapie.

¹¹ Art. 19 i förordning (EG) nr 1069/2009

anges i bilaga 2 till föreskrifterna	får grävas ner trots att en intakt djurkropp innehållande SRM får grävas ner.
- animaliska biprodukter från slakt och styckning av ren som genomförts i de församlingar eller områden som anges i bilaga 2 till föreskrifterna	
- bin och biodlingsprodukter ¹³	Detta får bortskaffas genom att grävas ner på platsen enligt villkor som anges i EU-lagstiftningen. ¹⁴ Av villkoren framgår att nedgrävning på platsen får göras under förutsättning att alla nödvändiga åtgärder vidtas för att säkerställa att nedgrävningen inte utgör ett hot mot djurs eller människors hälsa eller mot miljön. ¹⁵
- animaliska biprodukter från djur i hägn enligt punkt 1.5 i bilaga I i förordning (EG) nr 853/2004 ¹⁶ som uppstår före vilthanteringsanläggningen	Dessa biprodukter ska enligt föreskrifterna grävas ner om de inte samlas in för bortskaffande enligt bestämmelserna i förordning (EG) nr 1069/2009. Av förordning (EG) nr 853/2004 framgår att det rör sig om frilevande vilt, vilket i den förordningen definieras som: - vilda hov- och klövdjur samt hardjur och landlevande däggdjur som är föremål för jakt i syfte att användas som livsmedel och anses vara frilevande vilt enligt tillämplig lagstiftning i den berörda medlemsstaten ¹⁷ , däribland däggdjur som lever fritt inom ett inhägnat område under liknande förhållanden som vilda djur

¹² Specificerat riskmaterial som det specificeras i bil IV i förordning (EG) nr 999/2001. En sammanställning finns även på www.jordbruksverket.se/djurprodukter

¹³ *biprodukter från biodling*: honung, bivax, drottninggelé, propolis eller pollen som inte är avsedd/avsett att användas som livsmedel.

¹⁴ Bil. VI i förordning (EU) nr 142/2011

¹⁵ Bränning får ske enligt samma villkor, men detta omfattas inte av detta dokument.

¹⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung.

¹⁷ Livsmedelsverket anger i sin vägledning "Jägarens direkta leveranser av små mängder vilt och kött av vilt", som återfinns på www.slv.se under lagstiftning/Vägledning och annan information, att landlevande däggdjur som lever fritt i hägn bör betraktas som frilevande vilt om:

- det aktuella djurslaget finns vilt i den svenska faunan (till exempel kronhjort, dovhjort, vildsvin och mufflonfår)
- hägnet är godkänt av länsstyrelsen
- storleken på hägnet och biotopen i detsamma är anpassad till djuren så att det under vegetationsperioden inte råder brist på föda
- djuren är föremål för jakt enligt de jaktmetoder som uppfyller kraven i jaktlagen (1987:259), jaktförordningen (1987:905) och Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om jakt och statens vilt (NFS 2002:18).

	- frilevande vild fågel som är föremål för jakt i syfte att användas som livsmedel
- animaliska biprodukter från slakt och styckning i de församlingar eller områden som anges i bilaga 2 till föreskrifterna	Tillstånd krävs från Jordbruksverket. ¹⁸
- döda hästdjur	Tillstånd krävs från länsstyrelsen. ¹⁹ Detta rör andra hästar än sådana som dött i de områden som anges i bilaga 2 och som grävs ner i det området.

Villkor som måste uppfyllas

Om nedgrävning får göras enligt Jordbruksverkets föreskrifter ska den göras enligt anvisningar från kommunen och på ett sådant djup att djur hindras från att gräva upp avfallet²⁰. Detta gäller även i de fall beslut fattats av länsstyrelsen för nedgrävning av häst eller om beslut fattats av Jordbruksverket när det gäller slaktbiprodukter.

Av EU-lagstiftningen framgår att bortskaffandet ska ske genom nedgrävning på den anläggning från vilken de animaliska biprodukterna härrör, på en godkänd deponi²¹, eller ”på en plats där riskerna för djurs och människors hälsa samt för miljön minimeras, under förutsättning att platsen är belägen inom ett avstånd som möjliggör för den behöriga myndigheten att förhindra att det uppstår risker för djurs och människors hälsa och för miljön”.²²

I EU-lagstiftningen anges vidare att nedgrävning av animaliska biprodukter ”ska ske så att det säkerställs att de grävs ned på ett sådant sätt att köttätande eller allätande djur inte får tillgång till dem” och ”på en godkänd deponi eller en annan plats utan att människors hälsa hotas och med användning av processer eller metoder som inte skadar miljön, i synnerhet sådana som skulle kunna medföra risker för vatten, luft, jord eller växter och djur eller genom buller eller lukt”.

För bortskaffande av bin och biodlingsprodukter genom nedgrävning på platsen anges särskilda, något förenklade villkor. (Se tabellen.) Om nedgrävning av döda bin görs på annan plats gäller samma regler som för andra döda djur.

Vilken typ och mängd av material är givetvis viktiga faktorer när man bedömer vilka krav som bör ställas på nedgrävningen. Ofta vet man inte varför ett djur dött och om det kan vara smittförande. Observera att det vid misstanke om allvarliga smittsamma sjukdomar finns skyldighet för djurhållaren att ta kontakt med veterinär varvid en

¹⁸ 2 kap. 25 § (SJVFS 2006:84)

¹⁹ 2 kap. 25 § (SJVFS 2006:84)

²⁰ 2 kap. 27 § (SJVFS 2006:84)

²¹ Med ”godkänd deponi” avses i lagstiftningen en deponi för vilken ett tillstånd utfärdats i enlighet med direktiv 1999/31/EG.

²² Bilaga VI kap. III i förordning (EU) nr 142/2011

eventuell utredning måste göras. Här kan sedan epizootilagstiftningen komma att träda in när det gäller bortskaffandet.

Som en följd av de krav som EU-lagstiftningen ställer uppstår bl.a. följande aspekter att beakta i samband med nedgrävning:

- typ av material,
- mängd material,
- belägenheten, som bl.a. kan inkludera
 - avstånd till plats för djurhållning,
 - avstånd till hus och allmän bebyggelse,
 - markförhållanden, främst vad gäller risk för förorening av vattentäkt, vattendrag eller grundvatten,
- hantering av materialet i samband med lastning, transport, lossning och nedgrävning,
- gravens utformning (krav på djup, täckning m.m.), samt
- rengöring av behållare, fordon och redskap.

Val av plats för nedgrävning

Plats för nedgrävning bör väljas med omsorg.

Kommunen lämnar anvisningar för nedgrävning och kan bl.a. ha synpunkter på avstånd till bostadshus, allmän- och framtida bebyggelse, liksom på markförhållanden då det kan finnas risk för förorening av vattentäkt, vattendrag eller grundvatten. Vissa smittämnen är långlivade och kan finnas kvar i jorden lång tid efter nedgrävningen. Observera dock vad som sagts tidigare om djurägarens skyldighet vid misstanke om allvarliga smittsamma sjukdomar. Djur med bekräftad eller misstänkt mjältbrand ska t.ex. aldrig grävas ner.

Som redan nämnts framgår det av EU-lagstiftningen att bortskaffandet ska ske genom nedgrävning på den anläggning från vilken de animaliska biprodukterna härrör, på en godkänd deponi²³, eller ”på en plats där riskerna för djurs och människors hälsa samt för miljön minimeras, under förutsättning att platsen är belägen inom ett avstånd som möjliggör för den behöriga myndigheten att förhindra att det uppstår risker för djurs och människors hälsa och för miljön”.²⁴

Redan befintliga deponier kan i många fall med fördel utnyttjas för nedgrävning. Att miljölagstiftningen tillåter nedgrävning av det aktuella materialet på deponin är en förutsättning liksom att anläggningen är registrerad av Jordbruksverket för att ta emot animaliska biprodukter. För själva nedgrävningen gäller samma principer som för nedgrävning på annan plats.

Observera att sådana animaliska biprodukter som uppstått i ett område som omfattas av bilaga 2 i föreskrifterna och som avses grävas ner även måste grävas ner inom ett

²³ Med ”godkänd deponi” avses i lagstiftningen en deponi för vilken ett tillstånd utfärdats i enlighet med direktiv 1999/31/EG.

²⁴ Bilaga VI kap. III i förordning (EU) nr 142/2011

område som omfattas av bilagan.²⁵ Detta gäller även vid nedgrävning på godkänd deponi.

Förvaring i väntan på nedgrävning

Djurkadaver och slaktbiprodukter ska bortskaffas utan onödigt dröjsmål²⁶. Under väntetiden ska materialet förvaras på ett sådant sätt att det inte är åtkomligt för vilda djur eller så att det på annat sätt kan utgöra en smittrisk.²⁷

Vad som avses med ”onödigt dröjsmål” är inte närmare definierat. Att den som har små mängder slaktbiprodukter eller döda djur förvarar dessa i en frysbox som fylls på varterfer, och där allt hämtas samtidigt när boxen är full, måste t.ex. kunna anses vara ”utan onödigt dröjsmål”.

Transport

Transporten till nedgrävningsplatsen måste följa de krav som framgår av EU-lagstiftningen där det bl.a. anges att transporten ska ske under sådana förutsättningar att risker för människors och djurs hälsa undviks.²⁸

Grundkrav²⁹ är att:

- a) De animaliska biprodukterna transporteras i säkra, läckagefria behållare eller fordon.
- b) Lastning och lossning av de animaliska biprodukterna övervakas i tillämpliga fall av den behöriga myndigheten³⁰.
- c) Fordonets hjul desinficeras när det lämnar ursprungsplatsen.
- d) Behållare och fordon som används för transport av animaliska biprodukter rengörs och desinficeras noggrant efter det att de animaliska biprodukterna lossats.
- e) Lämplig eskort av fordonen samt läckagetestning och dubbel täckning tillhandahålls i tillämpliga fall.

Förutom dessa krav tillkommer krav på handelsdokument och krav på märkning av fordon och behållare om det är så att materialet sänds till någon extern mottagare t.ex. en deponi eller för nedgrävning på annans mark.³¹

²⁵ 2 kap. 27 § (SJVFS 2006:84)

²⁶ Artikel 21 i förordning (EG) nr 1069/2009

²⁷ 2 kap. 2 § Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur

²⁸ Artikel 21 i förordning (EG) nr 1069/2009 samt kap. III avsnitt 1 punkt 4 i bilaga VI i förordning (EG) nr 142/2011

²⁹ Dessa grundkrav gäller även för sådan nedgrävning som inte berörs av denna information. De krav som anges avseende övervakning av lastning och lossning respektive på eskort, läckagetestning och dubbel täckning gäller normalt sett inte de fall som denna information rör. Länsstyrelsen respektive kommunen kan dock i sitt arbete som kontrollmyndighet komma att övervaka lastning och lossning liksom kontrollera att transportererna sker utan risk för läckage.

³⁰ Länsstyrelsen är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över insamling och transport och kommunen är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över förvaring av animaliska biprodukter i primärproduktionen liksom över nedgrävning av animaliska biprodukter.

När det gäller kravet på rengöring och desinfektion av behållare, fordon och fordonshjul, samt krav på märkning måste en bedömning göras från fall till fall avseende hur långtgående krav som kan ställas. T.ex. kan det normalt sett inte ställas krav på desinfektion av fordonshjul och märkning vid privat transport av ett dött sällskapsdjur till kremeringsanläggning eller vid en kortare transport inom gården av ett dött djur där ingen smitta misstänks. Kontrollmyndigheten får göra en bedömning av om huruvida lagstiftningens syfte uppnås.

lordningställande av nedgrävningsplats och rutiner vid grävning

Som nämnts är det krav i lagstiftningen på att nedgrävning alltid ska ske på ett sådan djup att djur hindras från att komma åt materialet. Som generell rekommendation har det under många år angivits att den grop som grävs bör vara så djup att materialet kan täckas med minst 1,5 meter jord. Det är dock svårt att ange ett specifikt djup. Detta måste bedömas från fall till fall. Vet man att man har problem med rovdjur i området kan det krävas större djup och det kan t.o.m. vara så att man måste vidta andra åtgärder för att försvåra för vilda djur att komma åt materialet. Ett sätt kan vara att lägga ner stenar i gropen. För att undvika problem med efterföljande sanering av nedgrävningsplatsen bör jorden grävas upp och läggas på ena sidan av graven så att det lätt går att tippa ner materialet utan att förorena den jord som sedan ska användas för täckning. Jord som trots allt förorenats bör skrapas av och läggas djupt ner i graven. Eftersom jorden sjunker ihop efter en tid bör graven, för att undvika risk för vattenansamlingar, täckas så att det bildas en svag ås över denna.

Kvittblivning av animaliska biprodukter genom placering i gödselstackar får inte ske eftersom detta material inte bortskaffas utan istället sprids.

Efter nedgrävningen måste de arbetsredskap och de delar av fordon och behållare som kommit i direkt eller indirekt kontakt med de animaliska biprodukterna noggrant rengöras och desinficeras.

Register

Vid nedgrävning ska den som ansvarar för nedgrävningen enligt EU-lagstiftningen³² föra register över

- a) mängd, kategorier och arter av animaliska biprodukter som grävts ned, samt
- b) datum och plats för nedgrävningen.

Uppgifterna i registret ska sparas i minst två år.

³¹ Kraven framgår av bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011 och mer information om detta återfinns under www.jordbruksverket.se/djurprodukter

³² Kap. IV avsnitt 6 i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011

Bränning som alternativ till nedgrävning

I EU-lagstiftningen nämns bränning som ett alternativ till nedgrävning.³³ Möjlighet till bränning av döda bin och biodlingsprodukter regleras i Jordbruksverkets föreskrifter, men för övrigt material måste särskilt tillstånd inhämtas från Jordbruksverket.

Information, kontroll och uppföljning

Kommunen är utsedd som behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över förvaring av animaliska biprodukter i primärproduktionen och över nedgrävning av animaliska biprodukter³⁴. Länsstyrelsen är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över insamling och transport.³⁵

Kommunen och länsstyrelsen är också de myndigheter som inom sina respektive kontrollområden tolkar lagstiftningen och som genom rådgivning och information ska underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter. Myndigheterna ska även verka för att åtgärder vidtas mot överträdelser.³⁶

Mer information och svar på frågor

Frågor i anslutning till denna skrivelse kan i första hand besvaras av enheten för foder och hälsa. Det går bland annat bra att skicka e-post till Foderochhalsa@jordbruksverket.se eller kontakta handläggare via 036/155000.

³³ Art. 19 i förordning (EG) nr 1069/2009

³⁴ 12 § förordningen (2006:814) om foder och animaliska biprodukter.

³⁵ 3 kap. 1 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter.

³⁶ 13 och 14 §§ lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter